

SZABÓ ZSÓFIA

**Lükurgosz kutyái,
avagy a 17. századi holland életképfestészet
példázatai a nevelésről**

E tanulmány a 17. századi holland zsánerfestészetben megjelenő nevelő és erkölcsi célzatú üzenetek feltárásával foglalkozik. Az elemzés célja, hogy egy régi holland közmondást („Ahogy az öregek énekelnek, úgy fütyülnek a fiatalok”) és Lükurgosz egyik példázatát követve az írásos és emblematikus hagyomány festői használatát mutassa be Jan Steen művészetén keresztül.

A 17. századi holland festészet a képzőművészet történetében egy rendkívül színes, izgalmas fejezetet nyitott: a képműfajok gazdagodása jórészt a – holland aranykornak is nevezett – periódus mestereinek köszönhető. Az újkori művészetben ugyanis ekkor vált önállóvá a csendélet, a tájkép és jelen témánk, a zsánerkép műfaja. E tanulmányban néhány olyan képtéma bemutatására vállalkozom, amelyek a gyermekek neveléséről, illetve e tematika 17. századi holland felfogásmódjáról mesélnek. E rövid vizsgálat jogosultságát igazolni látszik Jeroen H. Dekker, a groningeni egyetem neveléstörténeti és -elméleti professzorának azon tanulmánya, amelynek címében egyenesen a *nevelők köztársaságának* nevezi a korabeli Hollandiát (Dekker 1996).

Az elmúlt évszázadok során számos művészettörténész vállalkozott arra, hogy a holland életképek témaválasztására – mulatozó társaságok, piaci vagy kocsmajelenetek, gyermekét tetvésző anya, szappanbuborékot fújó fiú stb. – magyarázatot leljen, s az első pillantásra könnyen értelmezhetőnek tűnő jelenségek mögé nézzen. Mivel e témák a hétköznapi élet egyszerűségét és változatosságát sugalmazzák, sokáig a polgári realizmus példáiként tartották számon őket (Németh 2008).

Ennek tükrében felvetődik a kérdés: vajon mennyire reálisan közvetíti például a 17. századi holland gyermekek életét Jan Miense Molenaer (1610 k.–1668) *Három gyermek egy asztalnál* című képe (*I. kép*), amelyen két fiú és egy leány borozik, pipázik (?). Mi több, az egyik fiú a leánnyal olyan nyíltan (és eredményesen) flörtöl, hogy az ifjú „hölgy” hajlandóságának jeleként már egyik cipőjét le is vette lábáról. Az asztalon a boroskancsó mellett szétszórt kártyalapok hevernek, azaz a kicsapongó élet számos jellegzetes kelléke jelen van a kompozícióban.

1. Jan Miense Molenaer: *Három gyermek egy asztalnál*, 1628-29 k.
 olaj, vászon, 46 × 61 cm, Magángyűjtemény
Forrás: Weller et al. 2002, 66

Habár feltehetjük, hogy volt példa ilyesfajta viselkedésmódra, a holland zsánerképeken felbukkanó motívumok gyakorisága, tipizáltsága azonban azt sugallja a nézőnek, hogy többet lát annál, mint ami első pillantásra egyértelmű olvasatot kínál.

Az 1960-as évektől a művészettörténészek többsége amellet foglalt állást, hogy bár e képek csakugyan hordoznak a való életből vett elemeket, ahogy a téma magyar kutatója, Németh István fogalmaz: „[...] a 17. századi holland zsánerképek nem öncélú, *l’art pour l’art* műalkotások, hanem, ha úgy tetszik, a művészet tükrén keresztül szemlélt élet allegóriái, melyek általános érvényű morális üzeneteket közvetítenek. A korabeli életképek tehát ennek értelmében szórakoztató jellegük mellett didaktikus funkciót is betöltöttek, hiszen – mint ahogy egyes kutatók állították – a különféle emberi gyarlóságok és bolondságok érzékletes ábrázolásával lényegében önmaga hibáival kívánták szembesíteni a nézőt” (Németh 2008, 10).

A holland életképfestők tehát gyakran foglaltak képeikbe morális tartalmat, leggyakrabban talán a *vanitas*, azaz az élet hiábavalóságának allegorikus megjelenítését, és természetesen a helyes magatartás és életmód példázatait. Molenaer festménye is ez utóbbiak körét gazdagítja, mivel a gyermekek frivol viselkedésének ábrázolásával a felnőttek helytelen mintát nyújtó életvitelére reflektált, mintsem valós, hétköznapi látványt tárt volna nézője elé.

A 17. századi zsánerfestők sokat merítettek Hieronymus Bosch (1450 k.-1516) és id. Pieter Bruegel (1525 k.–1569) művészetéből, akiknek munkásságát anekdotikus részletekben gazdag, koruk visszasságait karikírozó alkotói attitűd jellemezte, s műveik alapjául gyakran választottak egy-egy ismert, az élet különös és mégis egyszerű bölcsességeit magában hordozó közmondást. Molenaer szintén gazdag képi és írásos tradíciót elevenített fel, amikor a gyermekeket a romlott erkölcsű felnőttek ifjú megfelelőiként ábrázolta. Alkotása egy, a korban ismert és népszerű mondással kapcsolható össze: „*Soo de Ouden songen Soo pypen de jonge*”, azaz „*Ahogy az öregek énekelnek, úgy fütyülnek a fiatalok*” (Dekker 1996, 171). A közmondás elterjedésében nagy szerepet játszott Rotterdami Erasmus ókori szerzők idézeteit tartalmazó gyűjteménye (*Adagiorum Collectanea*, 1500), valamint pedagógiai tárgyú műve, a *De civilitate morum puerilium libellus* (1526), e kötetek nyomán ugyanis számos holland szerző ragadott tollat, hogy a szülői példamutatás, valamint az okító célzatú közmondások jelentőségéről értekezzen (Gosztola 2007).

Ezt a közmondást Molenaernál explicitebb módon Jan Steen (1626–1679) dolgozta fel több alkotásán. A leideni születésű festő a komikus témák és típusok mestere volt, s gyakran jelenítette meg önmagát és családjának tagjait festményein. A „Jan Steen-háztartás” – ahogy később a művész alkotásai után nevezték – általában rendetlen környezetet mutat (Rosenberg–Slive–Kuile 1972), enteriőrjeiben a család apraja és nagyja többnyire evés-ivás, muzsikálás, éneklés közben jelenik meg.

A budapesti Szépművészeti Múzeum gyűjteményében őrzött *Vidám társaság (Macskacsalád)* című képén egy szőlővel befuttatott veranda a mulatozás helyszíne (2. kép). Az asztaltársaság tagjai egy macskacsaládot fognak közre (innen a festmény alcíme), a családfő énekel, a mögötte álló ifjú egyik kezében dudát tart, míg jobbával poharát emeli, egy másik fiú pedig furulyán kíséri az éneket. Ez a jelenet azt is megmutatja, hogy a holland életképfestők gyakran éltek a többértelmű kifejezések használatával, a közmondásban szereplő ’pijpen’, azaz ’fütyülni’ kifejezést ugyanis használták ’furulyázni, dudálni, pipázni’ értelemben – mint a levegő segítségével használatba vett tárgyak, jelenségek igéjét (Dekker 1996) –, de ez a szó köszön vissza a ’pijpan’, azaz a csőrös kanna szóban is (Németh 2008). Ezt a tipikus holland borosedény-félét a kép előterében, a nézőnek háttal ülő nőalak kezében ábrázolta a festő, ebből iszik lopva az egyik ifjú.

2. Jan Steen: *Vidám társaság*, 1673–75 k.

olaj, vászon, 150 × 148 cm, Budapest, Szépművészeti Múzeum

Forrás: <http://www.szepmuveszeti.hu/>

A gyermekek csőrös kannából való ivásának, de leginkább itatásának motívuma Jan Steen több festményvariánsán megjelenik, amelyek e közmondás nyomán készültek. Csaknem mindegyik e témában született alkotásán a mértéktelenség szimbólumaként szerepel a magasba emelt, borral teli pohár, s az asztalon felsorakozó étek (szőlő, citrom, osztriga, hús) ugyancsak a falánkság bűnéről árulkodnak. Nem hiányozhat a jellegzetes Gouda-pipa sem, ami az amszterdami Rijksmuseum változatán (3. kép) kizárólag a gyermekek kezében és szájában látható, a hágai Mauritshuisben őrzött variánsan (4. kép) pedig az apa kezében, aki harsány kacagás közepette épp gyermeke szájába tolja a hosszú, fehér agyagpipa szárát. E jeleneteken és Steen más témájú képein is visszatérő elem a mulatozókat figyelő kutya, amelynek motívumában Németh István a tanulékonyság szimbólumát feltételezi (Németh 2008), más feltevések szerint a festő saját kutyája lehetett, ezért bukkan fel gyakorta a művész alkotásain (Salinger 1959).

3. Jan Steen: *Vidám társaság, 1667*
olaj, vászon, 110,5 × 141 cm, Amszterdam, Rijksmuseum
Forrás: <https://www.rijksmuseum.nl>

4. Jan Steen: *Ahogy az öregek énekelnek, úgy füttyülnek a fiatalok, 1668–70 k.*
olaj, vászon, 134 × 163 cm, Hága, Mauritshuis
Forrás: <http://www.mauritshuis.nl/>

Steen számos festményváltozatán egyértelműsítette a téma olvasatát azzal, hogy egy falra szegezett, vagy épp földre hullajtott papírlapon tette láthatóvá a közmondás szövegét, a hágai festményen pedig egy négysoros dalba foglalta, ami a nagymama kezében lévő papíron olvasható (Rosenberg–Slive–Kuile 1972).

Itt jegyezzük meg, hogy ennél rejtettebb utalásokat is leltek fel e képeken, ahogy arról Tátrai Júlia ír a hágai festmény kapcsán: „*a számunkra első pillantásra korabeli életképnek látszó jelenet vidáman mulatozó alakjai egyúttal az öt érzéket is megtestesítik: az idős, olvasó asszony a látást, a pipázó fiú és a kutya a szaglást, a dudán játszó fiú a hallást, a borospoharat tartó nő az ízlelést, a gyermekét átölelő asszony pedig a tapintást jelképezi*” (Tátrai 2009, 182).

Visszatérve a fentiekben elemzett elsődleges olvasatra, hogy a nevelésről alkotott nézeteiről alaposabban tájékozódjunk, érdemes kitérni a közmondás korabeli szöveges értelmezéseire. Jacob Cats *Spiegel van ouden ende nieuwen tijdt*, azaz *A régi és az új idők tüköre* című 1632-es művében gyűjtötte össze az „*Ahogy az öregek énekelnek, úgy fütyülnek a fiatalok*” közmondással rokon értelmű szólásokat. E kötetben főként azt hangsúlyozza, hogy mennyire meghatározóak az öröklött tulajdonságok az emberi viselkedés szempontjából, amint azt kötetének mottója sugalmazza: „*Minden macska születésétől fogva egerészni akar*” (Weller et al. 2002, 68; Németh 2008, 49–50).

A klasszikus neveléelméleti problematika, az öröklés–nevelés/környezet (*nature versus nurture*) kérdésköre szerint „öröklés-pártinak” tűnő Cats nézeteit gyakorta állították ellentétbe a kutatók a jezsuita Adriaen Poirters eszméivel, mivel ez utóbbi szerző a tanult viselkedésmin-ták szerepét meghatározóbbnak vélte az öröklött személyiségjegyeknél. Csípős megjegyzését e tárgykörben Németh István idézi: „*ha azt akarjátok, hogy gyermekeitekből bárányok legyenek, ne éljeteztek úgy, mint a disznók!*” (Németh 2008, 50).

A Cats által ehelyütt hangsúlyozott – a hollandoknál jellegzetesen főként a bolondság és a rossz – tulajdonságok átöröklődésének motívuma egyébiránt számos formában visszaköszön a képi és írásos hagyományban. Sejthetően Jan Steen Berlinben őrzött *Keresztelés* című műve is erre a jelenségre reflektál, e festményen ugyanis a bölcsőben fekvő csecsemő közelében szintén egy, kisebb testvérét csőrös kannából leitató fiúcska tekint ki a képről. Az enteriőr előterében egy felborított szék jelzi a rendezetlen környezetet, s a háttérben ábrázolt, borozó, pipázó családtagok lakomája is feltehetően az újszülött majdani életvitelét megjövendőlni hivatott.

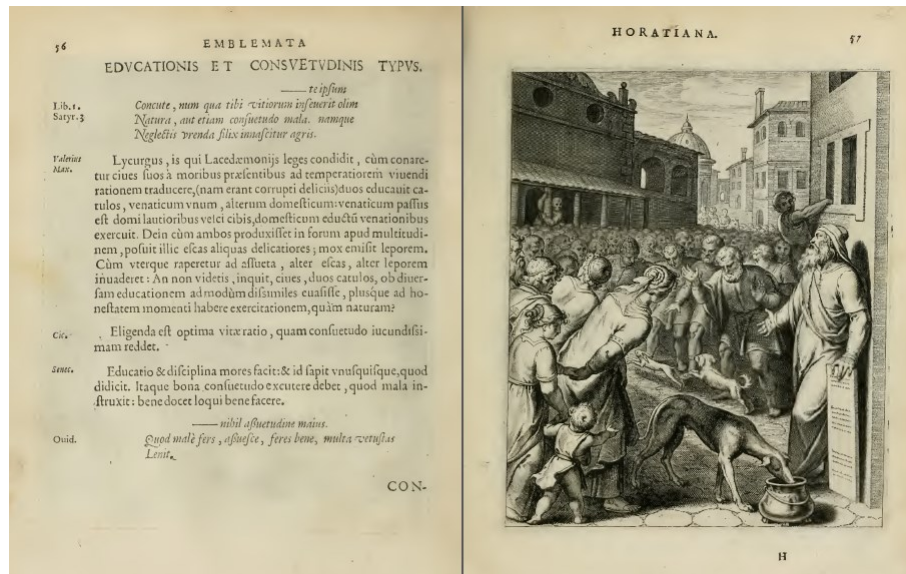
Ezzel szemben a Poirters által nyomatékosított rossz példák hatását talán Steen mulatozó család-jeleneteinél is lényegre törőbben fogalmazta meg Molenaer három gyermeket ábrázoló festményén, amelyen felnőttek nélkül ábrázolta a fiatalabb generáció tagjait (*1. kép*). Ezáltal

még hangsúlyosabbá tette a rossz példák erejét, hiszen ábrázolása arról tanúskodik, hogy a gyermekek mintaképeik jelenléte nélkül is képesek tökéletesen imitálni a kicsapongó életmódot (Weller et al. 2002).

A nevelés jótékony hatásának, illetve hiányának problémakörét érinti egy másik, a 17. századi Hollandiában ugyancsak kedvelt anekdota, amely allegorikus formában veti fel a pozitív és negatív példákat. A történet forrása Plutarkhosz *Moralia* cím alatt összegyűjtött erkölcsi, filozófiai és állambölcészeti kérdéseket taglaló írásainak egyike. A görög történetíró a gyermekek nevelése témakörében Lükurgosz, Spárta egykori törvényhozójának nézeteit idézte meg, akinek a spártai nevelésről vallott eszméit a *Párhuzamos életrajzokban* részletesebben taglalja.

A történet szerint Lükurgosz egyszer két kutyakölyköt vitt haza ugyanabból az alomból, de egész máshogy nevelte őket: az egyikkel nem törődött, míg a másikat vadászatra tanította. Egy alkalommal aztán összehívta a spártaiakat, hogy a nevelés, a tanítás és a szokások erkölcsi kiválóságra gyakorolt hatásáról beszéljen nekik. Bizonyosságul elébük vitte a két kölyköt, a földre letett egy tál ételt, és elengedett egy élő nyulat. Neveltetésüknek megfelelően a haszontalan kutya a tálból mohón falatozni kezdett, a másik azonban jó vadászeb módjára a nyúl után vetette magát. Lükurgosz így magyarázta a történeteket: „*E kutyák azonos alomból származnak. Az egyik komoly nevelést kapott, a másik semmit sem. Így az egyik jó vadászkutya lett, a másik meg csak a hasát akarja megtömni, mert falánk*” (Plutarkhosz 2012, 13).

A lükurgoszi példázatot a 17. századi Hollandiában többek között Otto van Veen (Othonis Vaenius) *Emblemata Horatiana* című emblémáskönyvében lelhetjük fel. A széles körben elterjedt, metszetekkel gazdagon illusztrált kötetet először 1607-ben adták ki. A számos kiadást megért műben klasszikus antik auktoroktól, főként Horatiustól vett szövegrészletek töltik be a mottó és idézetek szerepét. Az első kiadásban latin nyelvű prózában megírt passzusok kaptak helyet, s a szövegekkel átellenben helyezték el a tartalomhoz illő illusztrációt (5. kép). Különös, hogy a Lükurgosz példázatát illusztráló metszeten mennyivel nagyobb hangsúlyt kapott az edényt nyalogató agár képében ábrázolt haszontalan kutya, míg mögötte a látszatra eltérő fajtájú, apróbb méretű eb a nyulat kergetve nyit utat a spártaiak alkotta tömegben (Veen 1607).

5. Otto van Veen: Lükurgosz példázata az *Emblemata Horatianában*, 1607
 Forrás: Veen 1607, 56-57

A szerző nevelési célzattal írta meg művét, összeállításánál a jezsuita oktatás hagyományát követte. Hollandia déli részén ebben a korszakban a jezsuiták jelentették az oktatás alapját, akik – ahogy Adriaen Poirters kapcsán már utaltunk rá – a nevelés egyik fontos eszközeként tartották számon a vizuális nyelvet és a jó példát adó szerzők szövegeit, s e körből a klasszikus bölcsélet sem hiányozhatott (Gerards-Nelissen 1971).

„Lükurgosz kutyái” tehát a nevelés fontosságát érzékeltették, s bár a kutya – főként a boldonságot, érzékiséget, ösztönöket jelképező macskával ellentétben – általában a tanulékony-ság szimbólumaként jelent meg a holland képeken (Németh 2008), a plutarkhoszi történet „jó kutyája” mellett a haszontalan, falánk eb is (negatív) példaértékűvé vált. Ezt azonban az életképek egy másik tematikus csoportján fedezhetjük fel.

Figyeljük csak meg Jan Steen *Asztali áldás* című festményét: a képen egy szegény család jelenik meg, nincstelenségüket mi sem demonstrálja jobban, mint hogy asztalukként egy régi hordó szolgál, amelyen egy tál étel látható (6. kép). Az anya imára kulcsolja kezeit, miközben ugyanerre a mozdulatra tanítja az ölében ülő csecsemőt, az apa és a fiú – levett kalapjaikat kezükben tartva – elmélyülten adnak hálát az asztalukra került ételért. A jelenet áhítatos hangvételét csupán egyetlen kompozíciós elem, az előtérben egy edényt szimatoló kutya profán hétköznapi-ságú alakja mozdítja ki.

6. Jan Steen: *Asztali áldás*, 1667–71 k.

olaj, vászon, 62,9 × 78,1 cm, Philadelphia, Philadelphia Museum of Art

Forrás: <http://www.philamuseum.org/>

A festő nem csupán a formai kontraszt kedvéért emelte be alkotására a falánk négy lábút: ábrázolásával a gyermekek jó – elsősorban vallásos – neveltetésének tartalmi ellentétéként a lükurgoszi anekdota nevetlen kutyakölykére, mint a rossz vagy hiányos nevelés szimbólumára reflektált. Ezt igazolja az a Jacob Cats által feljegyzett mondás, ami feltehetően a plutarchoszi anekdotából eredeztethető, s a korábbiakkal ellentétben nem az öröklött tulajdonságok szerepét nyomatékosítja: „Szoktasd az agarat a fazékhoz, s a vadászeb a konyha bolondjává válik” (Franits 1986, 37–38).

E két témakör – a gyermekek imára tanítása és a lükurgoszi példázat – vizuális összekapcsolását pedig még egyértelműbben bizonyítja Conrad Meyer metszete (Franits 1986), amelyen egy anya tanítja imádkozni gyermekeit, s a háttérben, a szoba falán látható képek között bukkan fel Lükurgosz példázata (7. kép). Az ábrázolás – elől a tálból falatozó agárral, mögötte a nyulat kergető ebbel – az Otto van Veen emblémáskönyvében fellelhető metszet mintáját követi.

7. Conrad Meyer: *Zehen Jahr*, részlet, 1765

rézkarca, az eredeti lap mérete: 23,2 cm × 12,3 cm, Amsterdam, Rijksmuseum

Forrás: <https://www.rijksmuseum.nl>

A 17. században a családi asztal a nevelés helyszíne volt, s nem csupán az étkezésnél való helyes viselkedésre okították ilyenkor a szülők gyermekeiket: nagy hangsúlyt fektettek a szellemi, főként a vallásos nevelésre. Az asztaliáldás-jelenetek elterjedésében fontos szerepe volt a pietizmus egyre népszerűsödő mozgalmanak, mivel ezek az ábrázolások híven tükrözték a pietista jámborságot, a hétköznapi élet egyszerű szentségét. A pietista szerzők bátran idézték Lükurgosz anekdotáját, amikor a nevelés szerepéről értekeztek, s némelyek úgy vélték, hogy ha valaki tanulás és gyakorlás révén hozzászokik valamihez, az természetévé válik. Hasonló gondolatmenet ösztönözhette, hogy Otto van Veen idézett művének 1612-es kiadásában ez a mottó került a lükurgoszi embléma alá: „*A szokás második természet*” (Franits 1986, 45). Ily módon találkozunk az ember öröklés révén hordozott természete a nevelés és a környezet inspirálta magatartással, s mint „második természet”, a jó szokások így válnak a helyes viselkedésmód és az erkölcsös élet alapjává.

Italozó, éneklő, zenebona és mulatozás közben ábrázolt, harsányan víg család vagy csendes áhítatban imádkozó szülők, gyermekek; tanulékony, környezetét figyelő eb vagy haszontalan, mohó kutya – ezek az egymásnak olykor ellentmondó jelenségek, azaz a holland zsánerfestészet moralizáló és didaktikus üzenetei a mai néző számára gyakran láthatatlanok. Ám

ahogy Tátrai Júlia a Hágában őrzött témavariáns kapcsán írja: „[...] a 17. századi néző egyértelműen felismerhette benne az erkölcsi figyelmeztetést” (Tátrai 2009, 182).

Jan Steen a 17. századi holland életképfestészet talán egyik legnagyobb moralistája volt; humora és önkritikája egyszerre nyilvánult meg abban, ahogy e kicsapongó életmódot folytató családok ábrázolása során önmagát és szeretteit használta modell gyanánt. Fontos azonban megjegyezni, hogy az emberi gyarlóságot szatirikus átiratokkal karikírozó alkotásai mellett Steen életművében a bibliai témák hű tolmácsolása is helyet kapott (Rosenberg–Slive–Kuile 1972).

Azt ugyancsak le kell szögezni, hogy a tulajdonságok átöröklődésének és a nevelési kérdéseknek, azaz általában a helyes és helytelen magatartás elemzésének szentelt életképek tematikai sokszínűsége az e tanulmányban elemzettek körén messze túlmutat, s még számos izgalmas szellemi kalandot tartogat annak, aki a 17. századi Hollandiára mint „a nevelők köz-társaságára” kíváncsi.

BIBLIOGRÁFIA

- Dekker, Jeroen J. H. (1996): A Republic of Educators: Educational Messages in Seventeenth-Century Dutch Genre Painting. In: *History of Education Quarterly*, 1996. vol. 36, no. 2, 155–182. p. [doi: 10.2307/369503](https://doi.org/10.2307/369503)
- Franits, Wayne (1986): The Family Saying Grace: A Theme in Dutch Art of the Seventeenth Century. In: *Simiolus: Netherlands Quarterly for the History of Art*, 1986. vol. 16, no. 1, 36–49. p. [doi: 10.2307/3780613](https://doi.org/10.2307/3780613)
- Gerards-Nelissen, Inemie (1971): Otto van Veen's Emblemata Horatiana. In: *Simiolus: Netherlands Quarterly for the History of Art*, 1971. vol. 5, no. 1/2, 20–63. p. [doi: 10.2307/3780366](https://doi.org/10.2307/3780366)
- Gosztola Annamária (2007): A flamand barokk életképfestészet tematikai és interpretációs kérdéseinek összefüggései a holland realista festészet tükrében. [PhD-értekezés] Budapest: ELTE Művészettörténeti Intézet Doktori Iskola, 2008. 271 p.
- Németh István (2008): Az élet csalfá tükrői. Budapest : Typotex, 2008. 180 p.
- Plutarkhosz (2012): Moralia. Erkölcsi, filozófiai, állambölcsészeti kérdések. Az eredeti görög szövegből összeállította: Rakonczai János. Szeged : Bába Kiadó, 2012. 434 p.
- Rosenberg, Jakob–Slive, Seymour–Kuile, Engelbert H. ter (1972): Dutch art and architecture: 1600 to 1800. Harmondsworth : Penguin Books, 1972. 500 p.
- Salinger, Margaretta M. (1959): Jan Steen's Merry Company. In: *The Metropolitan Museum of Art BULLETIN*, 1959. vol. 17, no. 5, 121–131. p. [doi: 10.2307/3257799](https://doi.org/10.2307/3257799)

- Tátrai Júlia (2009): Protestáns vagy laza erkölcsök? Az öt érzék ábrázolásai a 17. századi holland művészetben. In: Tüskés Anna (szerk.): *Omnis creatura significans*. Tanulmányok Prokopp Mária 70. születésnapjára. Budapest : CentrArt Egyesület, 2009. 181–186. p.
- Veen, Otto van (1607): *Emblemata Horatiana*. Antwerpen : Hieronymus Verdussen, 1607. 214 p. = Q. *Horati Flacci Emblemata*. Studio Othonis Vaeni Bataulugdunensis. Antverpiae : Ex Officina Hieronym Verdussen. MDCVII. 214 p.
- Weller, Denis P. et al. szerk. (2002): *Jan Miense Molenaer. Painter of the Dutch Golden Age*. Exhibition catalogue. Raleigh, N. C. : North Carolina Museum of Art, 2002. 203 p.

SZABÓ, ZSÓFIA

THE DOGS OF LYCURGUS OR THE PARABLES OF THE 17TH CENTURY
DUTCH GENRE PAINTING ABOUT EDUCATION

This paper examines the educational and moralizing messages of 17th century Dutch genre painting. Studying an old Dutch proverb, ‘As the Old Sing, so Pipe the Young’ and a parable of Lycurgus, the analysis focuses on the works of Jan Steen to reveal the pictorial use of emblematic and textual tradition.